

LAUSUNTO

Sivistysvaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kulttuurin tulevaisuudesta

Viitaten kulttuurin tulevaisuutta koskevaan valtioneuvoston selontekoon eduskunnalle (VNS 4/2010 vp) Piraattipuolue antaa oheisen lausuntonsa eduskunnan sivistysvaliokunnalle.

Omaehtoinen sisällöntuotanto

Kulttuurin tulevaisuutta koskevassa selonteossa todetaan, että "tekijänoikeudelle tärkeä jako yksityisen ja julkisen, ei-kaupallisen ja kaupallisen toiminnan välillä hämärtyy", että on tunnistettava ja tunnustettava "verkostoissa sekä verkossa tapahtuva käyttäjälähtöinen omaehtoinen sisällöntuotanto", ja että "tekijänoikeusjärjestelmään kohdistuu yhä suurempi paine sovittaa yhteen tekijöiden, käyttäjien, levittäjien ja kuluttajien intressit".

Selonteon havainnot ovat tältä osin osuvia ja päämäärät tavoiteltavia. Selonteossa jätetään kuitenkin huomioimatta, että nykyinen tekijänoikeusjärjestelmä haittaa olennaisesti selonteossa mainittujen tavoitteiden toteutumista, eikä tästä ristiriidasta selvitä vain vähäisin lainmuutoksin.

Omaehtoisen sisällöntuotannon tunnustaminen ei onnistu, jos suuri osa tästä sisällöntuotannosta on laitonta, eli lähinnä laittomasti julkaistuja johdannaisteoksia. Näihin kuuluvat esimerkiksi YouTubessa julkaistavat fanivideot, joissa yhdistellään videon tekijän "fanittamaa" musiikkia tv-sarjojen tai elokuvien kohtauksiin. Osa tätä fanikulttuuria ovat myös fanien tekemät tekstitykset ja dubbaukset tv-sarjoihin, joita ei ole välttämättä lainkaan julkaistu kyseisessä maassa, fanien tekemät vastaavat sarjakuvakäännökset, kuvallinen fanitaide ja niin kutsuttu fanifiktio, eli jonkin olemassaolevan romaanin maailmaan perustuvien fiktiivisten novellien kirjoittaminen.

Tällainen toisten teoksia hyödyntävä fanikulttuuri on julkista, eli faniteokset julkaistaan internetissä. Niillä ei tyypillisesti tavoitella voittoa, vaan niitä levitetään ilmaiseksi. Sen vuoksi, että faniteokset ovat julkisesti saatavilla, koko fanikulttuuri on pitkälti laitonta. Lainsäädäntö tukahduttaa ruohonjuuritason luovuutta. Fanikulttuurissa tarkoituksena on lähinnä osoittaa faniuttaan muille ja mainostaa fanituksen kohteita, mutta vastaavaa teosten epäkaupallista uudelleenkäyttöä harjoitetaan myös osana yhteiskunnallisista asioista keskustelua.

Teosten epäkaupallisen uudelleenkäytön tämänhetkinen kriminalisointi on merkittävä ilmaisun- ja sananvapausongelma. Eduskunnan tulisi edellyttää, että tekijänoikeusjärjestelmän uudistamistarpeita tarkastellaan ilmaisun- ja sananvapauden näkökulmasta erityisesti yksityishenkilöiden harjoittaman teosten epäkaupallisen uudelleenkäytön osalta.

Yhteisöllisestä "joukko-" tai "wikituotannosta" on usein mahdotonta erotella tekijöitä ja usein tekijänoikeuksilla ei juuri ole merkitystä tekemiseen osallistuville. Nykyinen automaattinen tiukka tekijänoikeus, eli että tekijänoikeus on kaikessa laajuudessaan voimassa, ellei ole toisin ilmoitettu, ei useinkaan vastaa tekijöiden tarkoitusta ja siten rajoittaa teosten sellaistaakin käyttöä, jonka tekijät olisivat valmiita hyväksymään. Ei ole mielekasta edellyttää, että kaikki luovaan yhteisölliseen tuotantoon osallistuvat ymmärtäisivät erikseen ilmoittaa luopuvansa oikeuksistaan. Sen sijaan voitaisiin edellyttää, että ammattimaiset luovan työn tekijät erikseen ilmoittavat pidättävänsä tietyt oikeudet itsellään.

Tekijänoikeuslainsäädännössä pitäisi tehdä selkeä jako teosten kaupallisen ja epäkaupallisen käytön välillä. Tämän jälkeen ei olisi enää samanlaista tarvetta erotella teosten "yksityinen" ja "julkinen käyttö". Tämä olisi suotava kehityssuunta, koska teosten käytön laillisuuden määrittely käytön yksityisyyden tai julkisuuden lähtökohdista ei ole enää mielekästä tietoyhteiskunnassa, jossa ihmisten on hyvin helppoa toimia itsekkin julkaisijoina. Eduskunnan tulisi edellyttää, että teosten käytön laillisuus määritellään tulevaisuudessa "yksityisen" ja "julkisen" käytön sijasta käytön kaupallisuuden tai epäkaupallisuuden perusteella.

Luovien sisältöjen digitaalisten markkinoiden kehitys

Selonteossa esitetään, että "digitaalisen vallankumouksen" kutakin edistysaskelta "on seurannut pienellä viiveellä tuotantotapojen muutos, talouden kasvu ja uudet markkinat". Tällainen kehitys on kuitenkin kovasti takkuillut luovien sisältöjen digitaalisen kaupankäynnin osalta. On selvää, että tuotantotapojen muutos ja uudet markkinat eivät synny riittävän nopeasti, jos viihdeteollisuuden annetaan uusien palveluiden kehittämiseen keskittymisen sijaan jatkaa yksityishenkilöihin kohdistuvaa piraattijahtia. Eduskunnan tulisi edellyttää teosten epäkaupallisen kopioinnin rangaistavuuden poistamista jo luovien sisältöjen digitaalisen markkinoiden sujuvamman kehityksen vuoksi.

Lisäksi teosten suoja-aikojen huomattava lyhentäminen tukisi valtavasti teosten hyödyntämiseen liittyvää liiketoimintaa estämättä kuitenkin tekijöiden ansaintamahdollisuuksia. Pääsääntönä suurin osa tietyn teoksen tuotosta tulee tekijälle 5-20 vuoden kuluessa julkaisusta. Luovilla aloilla tulonmuodostuksen painotusta pitäisi siirtää etukäteispalkkioiden, kuukausipalkkauksen ja jälkikäteispalkkioiden sekä julkaisusopimukseen liittyvien palkkiojärjestelyjen varaan ja pois jälkikäteen maksettavista tekijänoikeuskorvauksista. Tässä yhteydessä tekijöiden eläketurvan parantamista tulisi miettiä kokonaisvaltaisesti, ottaen lähtökohdaksi yrittäjien eläketurvan kaltaiset järjestelyt.

Eduskunnan tulisi edellyttää suomalaista liiketoimintaa haittaavasta yksityisen kopioinnin hyvitysmaksusta luopumista. Ei ole perusteita pitää vähäistä nykyään sallittua yksityiskopiointia luovan työn tekijöille haitallisena. Päin vastoin, on yksityiselämän ja omaisuuden suojaan kuuluva perusoikeus, että jokainen saa ottaa muutamia kopioita teoksesta yksityisiin tarkoituksiinsa. On väärin, että koko yhteiskunta maksaa tästä perusoikeudesta.

Sivistyspääoman käytettävyyden parantaminen

Nykyinen tekijänoikeusjärjestelmä on vakava taakka selonteossa peräänkuulutetulle "osallistumistaloudelle", koska se estää spontaanin luovan työn tekemisen lain puitteissa ja estää ihmisiä käyttämästä elinaikanaan, tai pahimmillaan edes vanhempiensa elinaikana, syntynyttä kulttuuria uuden kulttuurin luomiseen. Eduskunnan tulisi edellyttää, että suoja-aikojen lyhentämistä selvitetään osana kansallisen sivistyspääoman hyödyntämismahdollisuuksien parantamista.

Eduskunnan tulisi edellyttää, että kirjastojen roolia digitaalisten teoskopioiden jakajina vahvistetaan. Kirjastojen roolin tietoyhteiskunnassa pitäisi olla kansalaisille laillinen, luotettava ja helppo teosten digitaalisten kopioiden latauspalvelu verkossa. Tämä pitäisi ottaa selonteossa esille ja selkeäksi tavoitteeksi. Tämä palvelisi tavoitetta ihmiskunnan sivistyspääoman saamisesta entistä paremmin ja tehokkaammin kansalaisten, tutkimuksen ja opetustoimen käyttöön.

Myös yksityishenkilöiden harjoittaman teosten kopioinnin laillistaminen osaltaan lisää ihmisten mahdollisuuksia nauttia kulttuurista ja sivistyksestä. Tekijänoikeusjärjestelmää tulee kehittää tällä tavalla tiedon saatavuuden parantamiseksi.

Puheenjohtaja Pasi Palmulehto

Varapuheenjohtaja Ahto Apajalahti

